

כי כאשר השמים החדשים⁸⁰

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו"⁸¹.

הנה כתיב (בראשית א, א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ואמרו רז"ל⁸²: "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית"⁸³, וגם אמרו: "בשביל התורה שנקראה ראשית"⁸⁴. ואם כן, כיון ששמים וארץ נבראו בשביל תורה וישראל, מוכרח לומר שיש בחינת שמים וארץ בתורה ובעבודת ישראל, שבהן ועל ידן יתקיימו שמים וארץ הגשמיים.

והענין הוא:

כי הנה אמרו רז"ל⁸⁵: "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה". פירוש "שרצתה", היינו לשון רץ וגם לשון רצון. וכמו שכתוב (שמואל ב כב, ל): "בכה ארוץ גדוד", שהוא גם כן לשון רץ וגם יש בו גם כן ענין רצון, וכמו שיתבאר.

והענין: והנה כתיב (יחזקאל א, יד): "והחיות רצוא ושוב" - בחינת רצוא זה, הוא ענין תשוקה בלב לדבקה בו יתברך. ⁸⁶ והוא גם כן לשון מרוצה, כמו הרץ ממקומו להלאה - כך הוא ענין תשוקה זו של החיות, להיות יוצאים ועולים ממקומם וליבטל וליכלל באיך סוף ברוך הוא. וכעין מה שכתוב (ישעיה ו, ב): "שרפים עומדים ממעל לו", ופירוש: ממעל לשכינתא⁸⁶, והיינו שתשוקתם להכלל שם כו'.

וכן⁸⁷ בחינת כללות נשמות ישראל במקורן ושרשן, יש בהן בחינת רצוא, ברצון ותשוקה לדבקה בו באיך סוף ברוך הוא. וכמו שכתוב (בראשית ג, טז): "ואל אישך תשוקתך". והיינו מפני השגתה בהיותה בבחינת "ארץ", שהיא בחינת המדרגה התחתונה, להיות "עם" ודבר נפרד כו'.

⁸⁰ (דבור המתחיל כי כאשר וביאורו: להעיר מהנ"ל לקוטי תורה סוף שיר השירים, דבור המתחיל "כי כאשר השמים החדשים" תקס"ד - מכאן באריכות הפסוק "השמים כסאי"). לקוטי תורה לג' פרשיות במקומו [אור התורה בתחלתו]. - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר שבת פרשת וארא, ראש חודש שבט תקס"ו. נוסח המאמר שלפנינו הוא על פי הנחת אדמו"ר האמנעי בתוספת הנהגות מאדמו"ר הצמח צדק, חלקם מהדרוש "והנה מספר בני ישראל משבת פרשת במדבר תקס"ה (הנחת מהרי"ל) שגדפס בלקוטי תורה במדבר ה, ב.ג. וראה סקירה אודות המאמר לקמן בהוספות).

⁸¹ (ישעיה סו, כב. פסוק בסיום ההפטרָה דשבת ראש חודש).

⁸² (ראה בראשית רבה פרשה א, ד. ויקרא רבה פרשה לו, ד. רש"י בראשית א, א).

⁸³ ("ראשית תבואתה". ירמיה ב, ג).

⁸⁴ ("ראשית דרכו". משלי ח, כב).

⁸⁵ (בראשית רבה פרשה ה, פסקה ח: על הפסוק (א, י): "ויקרא אלקים ליבשה ארץ").

⁸⁶ (ראה זהר חלק ג, מז, ב. ושם עט, ב).

⁸⁷ (ונו... נפוד: לקוטי תורה במדבר שם ה, ב).

לשבת גו"ו ו"צדקה תרומם גוי").

מכבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק: לשון התורה אור בשינויים עם הנהגות והוספות מהצמח צדק וכבוד קדושת אדמו"ר מהר"ש - אור התורה בראשית (כרך ו) ו התרכ, א'תתל, ב (מתחיל "השמים כסאי").

הנהגות לחלקו השני של המאמר בענין "והארץ הרום רגלי אינה בית אשר תבנו לי" - אור התורה בראשית (כרך ג) תע, א-ב ומתחיל: "לדבור המתחיל השמים כסאי בתורה אור ריש פרשת בראשית".

תוכן חלקו הראשון של המאמר (עד פרק "והארץ הרום רגלי") - אור התורה ויגש (כרך ה) תתקפג, א בדרוש "ויגש אליו יהודה". חלק מלשון התורה אור עם הנהגות מובא ברשימת הצמח צדק על פסוק "השמים כסאי" סעיף א - אור התורה בראשית (כרך א) בתחילתו [נ"ך כרך א עמוד שיב].

מכבוד קדושת אדמו"ר מהר"ש: המאמר שלפנינו עם הנהגות - ספר המאמרים תרל"ח עמוד רזו ואילך (והוא חלק מהנדפס באור התורה בראשית סוף עמוד תתרכ, א ואילך).

מכבוד קדושת אדמו"ר מוהרש"ב: דבור המתחיל "השמים כסאי" - המשך תרס"ו עמוד תרפה. תשד; המשך תער"ב חלק ב עמוד א'קפח (נקודת המאמר בקיצור ובשינויים). תוכן תחילת המאמר (עד פרק "והארץ הרום רגלי") הובא ונתבאר בדבור המתחיל "כי כאשר השמים החדשים" - ספר המאמרים תרע"ח עמוד רעו ואילך.

מכבוד קדושת אדמו"ר מהרי"צ: דבור המתחיל "כי כאשר השמים החדשים" - ספר המאמרים תרפ"א עמוד רפב ואילך (מיוסד וביאור על דבור המתחיל זה תרע"ח), רפו ואילך, רצד ואילך. ספר המאמרים תרפ"ה עמוד רלב ואילך.

מכבוד קדושת אדמו"ר: דבור המתחיל "השמים כסאי" (הקשורים למאמר שלפנינו) שבת פרשת: נח תשל"א (בתחילתו תוכן קצר מהמאמר). קדושים תשל"ו (תורת מנחם ספר המאמרים מלקט חלק ג) אדר-סיון) עמוד רלח). מוצאי שבת פרשת ראה תשל"ח (בתחילתו תוכן המאמר). קרח תשמ"מ (מדויק בתחילת המאמר ובסופו בענין ג' פעמים ארץ). תרומה תשמ"ד (תחילת המאמר; שמים וארץ). נח תשמ"ה (תוכן המאמר עם הוספות). נארא תשמ"ו (נקודות מהמאמר עם ביאורים). קדושים תשמ"ו (בתחילתו) - נקודות בענין כסאי ויהודים רגלי; תורה ומצות). נח תשמ"ח (ג' פעמים ארץ והקשר לג' הבתי מקדושות). ראה גם דבור המתחיל "כי כאשר השמים החדשים": שבת פרשת תזריע-מצורע תשמ"ב. ראה תשמ"ה. קרח תשמ"ו (ג' פעמים ארץ).

הרב הקסיד רבי הלל מפארישט: ששה דרושים בהתחלת "השמים כסאי" - פלח הרמון בראשית חלק ב (נמצא בפרוס). אחד מהם הוא לשון התורה אור בשינויים קלים עם הנהגותיו. מאמר נוסף מתחיל: "מה ששמעתי מרבי משה וילינקר ביאור על "השמים כסאי" שבתורה אור מאדמו"ר הנקו").

העולמים" הוא רק מבחינת "מלך", שבחינת מלוכה היא רק הארה בלבד ממנו יתברך, שהארה זו נמשכת ממנו יתברך להיות חיות כל העולמות עליונים ותחתונים;

ונודע שיש רבוי עולמות, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. וזהו פירוש "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד":

כי "ועד" אין לו הפסק⁹⁵. והיינו שבחינת "כבוד מלכותו" נמשך להחיות עולמות ונבראים אין קץ, וכמו שכתוב (איוב כה, א): "היש מספר לגודויו כו", וכתוב (דנאל ז, י): "אלף אלפין ישמשוניה, ורבו רבבן קדמוהי יקומון". וזהו מספר גדוד אחר⁹⁶ כו. ועם כל הרבוי הזה, מכל מקום כולם נמשכים רק מבחינת "מלך", שהוא בחינת "שם" לבר, כמאמר: "למען שמו באהבה"⁹⁷. מלך כו. והוא בחינת "ממלא כל עלמין".

ומזה נולדה בחינת התפעלות האהבה בלבבו, באמרו: "ואהבת את ה' אלקיך" (ואתחנן ו, ה). פירוש "את ה' אלקיך", היינו כמו שאמר לעיל (שם, ד): "שמע ישראל ה' אלהינו כו", והוא מה שמעלה יתירה נודעת לנו מכל גדודי מעלה, שקרבנו ל"שמו הגדול", שהוא בחינת "סובב כל עלמין" ועצמיות אלקותו יתברך, הוא בחינת "יחיד", שלמעלה מעלה מבחינת "חי העולמים" שהוא רק מבחינת "מלך" כו.

וזהו שנקראה כנסת ישראל "אחת", כמו שכתוב⁹⁸: "אחת היא יונתי כו", שהיא מקבלת מבחינת "ה' אחר" ממש. והיינו על ידי שתהיה בבחינת "אחת היא לאמה". להיות שעל ידי ההתבוננות תבא לבחינת "אחת", להיות לה רק רצון אחד לדבקה בו יתברך, ⁹⁹ והוא בחינת רצון הנ"ל לבחינת "סובב כל עלמין", לדבקה בעצמות אלקות, וכמאמר (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים כו". וזהו ענין "ואהבת" שבקריאת-שמע.

ופירוש וענין הרצוא, היינו כמו שכתוב⁹⁹ "בכה ארוץ גדוד":

"בכה" דוקא - בעצמותיה.

"ארוץ גדוד" היינו בחינת "אלף אלפין ישמשוניה, ורבו רבבן קדמוהי יקומון"¹⁰⁰, שבכולם לא יחפוץ, רק בה' לברו.

"אדלג שור" היינו גם בחינת כל המקיפים עליונים. כי "שור" הוא חומה, כמו שכתוב (ויחי מט, כב): "בנות צערה עלי שור". ועל דרך משל החומה - הוא מקיף לעיר, גם הם "אדלג", כי התשוקה

⁹⁵ (עירובין נד, א).

⁹⁶ (חגיגה יג, ב).

⁹⁷ (ברכה ראשונה בתפילת העמידה).

⁹⁸ (שיר השירים ו, ט: "אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה").

⁹⁹ (שמואל-ב כב, ל: "כי בכה ארוץ גדוד, באלקי אדלג שור").

¹⁰⁰ (ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (תהלים קמו, ה) "ורב כח לשם (דבור המתחיל "גדול ארונינו" - מאמרי אדמו"ר הזקן תק"ע עמוד קטז; סידור עם דא"ח ס, א ואילך)).

וכן⁸⁸ הוא גם כן בנפש האדם למטה המשפלת ומתבוננת ב"ה' אחד, איך שהוא יתברך "מחדש בטובו כו"⁸⁹ ומהורה כל העולמות מאין ליש ממש, אשר על כן הוא גם כן בחינת "ארץ", בבחינת רצוא ורצון "לדבקה בו" יתברך ו"לאהבה את ה' [.] כי הוא חייה"⁹⁰.

והנה בחינת הרצוא הזה הוא בקריאת-שמע, ובחינת השוב הוא בתפלת שמונה-עשרה ובתלמוד-תורה, שהוא בחינת גילוי אלקות מלמעלה-למטה כנודע. ופסוקי-דומרה שקודם קריאת-שמע היינו לספר בשבחו של מקום⁹¹. כמו שכתוב (תהלים קמט, ו): "רוממות אל בגרונם", ועל ידי זה נעשה כמו "חרב פיפיות [.] לעשות נקמה כו" (שם, רז), דהיינו לקרוע המסכים המבדילים גילוי אלקות.

וכל זה הכנה בלבד לשמונה-עשרה: כי בשמונה-עשרה הוא המשכת גילוי אלקות באמרו: "ברוך אתה ה' אלקינו", שהוא בחינת גילוי "סובב כל עלמין" ב"ממלא כל עלמין". אך כדי שיבא לזה צריך הוא לסדר שבחו של מקום תחלה בפסוקי דומרה, כמו ב"ברוך שאמר והיה העולם"⁹² - איך שבדבור אחר⁹³ בלבד נתהוו שמים וארץ וכל צבאם כו⁹⁴.

וכמו שפסוקים בברכה זו ב"ישתבח": "מלך יחיד חי העולמים", וב"ברוך שאמר" אומרים גם כן "יחיד חי העולמים מלך" - פירוש: שהוא יתברך הוא "יחיד" ומיוחד כמו קודם בריאת העולם, ו"חי

⁸⁸ (ויק' . . . חיי: לקוטי תורה במדבר שם ה, ג).

⁸⁹ (ברכת "יוצר" בקריאת שמע של שחרית).

⁹⁰ (לדבקה בו . . . חיי: עקב יא, כב בשינוי הסדר).

⁹¹ (עבודה זרה ז, ב. ברכות לב, א).

⁹² (כי עם היות שהנפש האלקית היא בחינת "ארץ", שהוא בחינת רצוא, אך היינו מצד שורשה יש בה בחינת השתוקקות תמיד לדבקה בו יתברך. אבל בירידתה למטה להתלבש בגוף ונפש-הבהמית אשר הן מסתירים על אורה כו, וממשיכים אותה אחריהם להמשך בקדרות אופל עניני עולם-הזה, ואז נסתר ונעלם בה התשוקה והרצוא לאלקות. כנודע ש"לאום מלאום ואמין" (תולדות כה, כג), ו"כשזה קם כו" ("זה נופל". פירוש רש"י שם. וראה פסחים מב, ב. מגילה ו, א).

ואי לזאת, כדי שתוכל לבא לבחינת הרצוא בשעת קריאת-שמע, צריכה הכנה רבה לזה, והוא ענין פסוקי דומרה ב"סידור שבחו של מקום" כו. והכל הכנה לבחינת השוב דשמונה-עשרה, כי גם הרצוא הוא בשביל להיות שוב, כנודע. כמו שהלויים היו טפלים לכהנים כו.

וגם דרך פרט, פסוקי דומרה הוא הכנה לשמונה-עשרה גם כן, שהוא המשכה וגילוי למטה. שמתחלה צריך לקרוע המסכים המבדילים על ידי פסוקי דומרה בכדי שיוכל להיות הגילוי למטה).

⁹³ (אבות ה, א).

⁹⁴ ("את עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה". חמניה ט, (ו).

וזהו שכתוב (שמואל א כה, כט): "צְרוּרָה בְצִרוּר הַחַיִּים כו'": "צְרוּר" זה היינו המצות כידוע. והתורה, אף על פי שנקראה **מִזוּן**¹⁰⁷, מכל מקום היא גם כן בחינת **לבוש**, כמו שכתוב (תהלים קד, ב): "עוֹטָה אֹרֶךְ בְּשִׁלְמָה"¹⁰⁸,

על כן נקרא בחינת שוב זה על ידי תורה ומצות, בשם "שמים": כי כמו שהשמים מקיפים לארץ, כך בחינת השוב הזה הוא בחינת מקיף לבחינת הרצוא דארץ הנ"ל.

ועוד זאת: על דרך משל מארץ ושמים הגשמיים, הרי אנו רואים שהארץ אינה רק בגרייר חרדל¹⁰⁹ לגבי מרחב הכדור של השמים המקיפים עליה מפל צדדיה בהשוואה אחת – כך ערך בחינת הרצוא הזה דארץ לגבי בחינת השוב בתורה ומצות, שנקרא רצונו וחקמתו יתברך, הוא רק כערך גרייר חרדל לגבי מרחב הגדול דשמים.

וזהו "השמים כסאי, והארץ הרום רגלי" – פירוש:

"הרום רגלי" הוא על דרך השרפרף¹¹⁰ לכסא שמגביה הרגלים, כך הנשמות שנקראו "ברא פּרַעַא דאבוה"¹¹¹ מתעלים על ידי בחינת "ארץ", הוא בחינת הרצוא.

ודרך פרט – כל זמן שיש עליה לבחינת "ארץ העליונה" היא נכנסת ישראל, כמו בשבת יום טוב דכתיב (ישעיה נח, א): "אם תשיב משבת רגלך", וכן הג' יום טוב נקראים "ג' רגלים"¹¹².

ו"השמים כסאי" היינו בחינת שוב – שהוא א"י¹¹³ ורידה והמשכה, הרי זה כמו היושב על הכסא שמשפיל קומתו.

וזהו "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" (תהלים כב, ד) – פירוש: שהוא יתברך "קדוש" ומובדל מכל העולמות; רק על ידי "תהלות ישראל" נמשך להיות "יושב" ונשפל למטה. וכמאמר¹¹³ ש"הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה כו".

וזהו שנקראה התפלה¹¹⁴: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמים" (ויצא כח, יב) – פירוש: ה"סולם" הוא העלייה בבחינת

¹⁰⁷ (ראה חגיגה יד, א. בראשית רבה מג, ז).

¹⁰⁸ (ועיין דבר זה במקום אחר: על פסוק (אחרי טו, ל) "כי ביום הזה יכפר כו", בענין אבות פרק ו, ד) "כך היא דרפה של תורה כו אשריה וטוב לה" (לקוטי תורה אחרי כו, א-ג). ועל פסוק "וראיתם אותו וזכרתם כו" (סידור עם דא"ח ג, ג ואילך. וראה לקוטי תורה שלח מד, ב. ועוד). ועל פסוק "את שבתותי תשמרו" (מאמר אדמו"ר הזקן תק"ע עמוד פג ואילך).

¹⁰⁹ (ראה של"ה מח, סוף עמוד א. נב, ב).

¹¹⁰ (ראה לעיל א, ב).

¹¹¹ (מובא בעץ חיים שער פרקי הצלם פרק א (בשם ר"ל). של"ה קנד, א. וראה עירובין ע, ב. תוספות יבמות ג, א - דבור המתחיל "מקמי". רש"י בתובות צב, א - דבור המתחיל "כבעל". יונת אלם ריש פרק ב. וראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 53 הערה 52. ושם נסקן).

¹¹² (משפטים כג, יד. ועוד. ראה לקוטי תורה להאר"ל סוף פרשת משפטים).

¹¹³ (עבודה זרה ג, ב).

¹¹⁴ (תקוני זתר תקון מה. וראה זתר חלק א רסו, ב. חלק ג שו, ב).

היא רק למהותו ועצמותו יתברך ממש.

(שגם כל המקיפים – כלא חשיב אצלו יתברך¹⁰¹. ולכן נקרא "שור", כמו שהחומה נעשית מאבנים, שהם רק בחינת דומם, כך כתיב (בשלח טו, יא): "עשה פלא", שבחינת "פלא" ומקיפים עליונים הוא רק כמו בחינת עשייה אצלו יתברך).

וזהו שכתוב (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ כו": "שמים" הם בחינת מקיפים, ו"ארץ" הם בחינת פנימיים. שזהו בחינת "שור" ובחינת "גדוד" הנ"ל, ו"ארץ" ו"אדלג" אותם בכח התשוקה שלי, "בכה" ממש – בעצמותה: :

והנה מבחינת רצוא הנ"ל בקריאת שמע נעשה שוב אחר כך בתפלה. ולכן גם בסוף הקריאת שמע הוא מסיים (שלה טו, מא): "אני ה' אלהיכם", פירוש: אלקיכם ממש, להיות בחינת גילוי אלקות בכל אחד ואחד מלמעלה למטה, "למהו אחד אחד באחד כו"¹⁰².

ואחר כך בשמונה עשרה, בח"י ברכאן, נמשך זה הגילוי אור בבחינת שוב ממש בח"י ברכות, באמרו "ברוך אתה ה'" – מ"ברוך" ל"אתה" בגילוי לנוכח, כידוע.

ואחר שמונה עשרה – בלימוד התורה נמשך גילוי זה בתורה, כמו שכתוב (משלי ו, ג): "ותורה אור כו", כי "רוח אייתי רוח כו"¹⁰³. ועל ידי בחינת הרצוא הנ"ל נמשך בחינת "רוח", המשכה מלמעלה למטה. וכמו שכתוב (איוב לד, יד): "אם ישים אליו לבו, ורוחו ונשמתו אליו יאסף כו".

ואחר כך במעשה המצות נמשך בחינת שוב זה יותר. וכידוע בשרש ענין המצות, שהוא להמשיך האור בכלי דוקא, וכמו שכתוב (משלי ו, ג): "כי נר מצוה כו". ועל קיום המצות אמרו רז"ל¹⁰⁴: "בעל כרחך אתה חי" – פירוש: לפי שאחר האהבה והתשוקה במסירת נפש בבחינת רצוא הנ"ל, אחר כך נעשה בחינת שוב להיות ב"על כרחך אתה חי" בגוף, כדי להיות גילוי אור האלקי מלמעלה למטה במעשה המצות.

וזהו פירוש "בכל לבבך" – במסירת נפש תחילה בבחינת הרצוא, ואחר כך "ובכל נפשך" היא בחינת שוב, לקשר מחשבה, דבור ומעשה – במחשבה, דבור ומעשה של התורה ומצות כו.

והנה בחינת השוב נקרא "שמים", כי הנה בבחינת השוב הזה בתורה ומצות נמשך האור למעלה בבחינת מקיף, כידוע שהמצות הן בחינת מקיפים¹⁰⁵. ועל כן נעשו המצות לבושים לנשמה¹⁰⁶ בגן עדן, כי הלבושים והמקיפים ענין אחד הם כו.

¹⁰¹ וכמו שנתבאר במקום אחר בפירוש (נוסח ברכת "ויצא") "אדון הנפלאות כו" (לקמן בשלח סג, א ואילך).

¹⁰² (זהר חלק ב תרומה קלה, א).

¹⁰³ (זהר חלק ב קטב, ב).

¹⁰⁴ (אבות ד, כב).

¹⁰⁵ (ראה תנאי פרק ה, ובמראי מקומות שם).

¹⁰⁶ (ראה זתר חלק ב רי, א.יב. רכט, ב).

כדי שעל ידי זה נעשה "חרב פיפיות" – "לעשות נקמה בגוים" הוא נפש הבהמית והגוף כו', דהיינו שעל ידי הרצוא נעשה בטול-רצון, בחינת "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹¹⁸ – שזה אינו שייך רק עכשיו שיש קליפות המסתירים עד ש"החשך יכסה ארץ", והוא בחינת לבושים המלבישים ומסתירים, וכמו שכתוב (ישעיה נ. א): "אלביש שמים קדרות כו'".

ולכן הוזהרנו בקריאת-שמע (עקב יא. טו): "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם כו"¹¹⁹ והשתחיתם" – פירושו: שכל קליפה המסתרת נקרא "אלהים אחרים" ועבודת-פוכבים; והשתחואה היינו בחינת המשכה, כמו על ידי השתחואה בקדושה בכריעה ב"בורן"¹²⁰ שממשיך גילוי אלקות – כך "את זה לעומת זה כו" (קהלת ז. ד).

וזהו מאמר רז"ל¹²¹ "ישראל שבחוץ לארץ – עובדי עבודה זרה בטרה הם": דהיינו כשהוא חס-ושלום לגמרי חוץ לארץ העליונה, שהוא בחינת הרצון לה' יתברך, בחינת "ארץ שרצתה כו"¹²², רק שנמשך לגמרי אחרי הבלי עולם-הזה; הגם שהם דברים המותרים מבחינת טוב שבנוגה, על ידי זה גורם יניקה והמשכה לבחינת נוגה. וזה נקרא השתחואה והמשכה לבחינת "אלהים אחרים" כו', דהיינו תוספת יניקה לחיצונים.

ועל ידי זה "ועצר את השמים ולא יהיה מטר" (עקב יא. יז) – שלא יהיה ההמשכה בקדושה מבחינת שוב דשמים עליונים כו'.

ובחיות כן, צריך כל אחד לעורר בחינת רצוא – "אם ישים אליו לבו", "לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למתיקו כו'", "ולעברו בכל לבבכם כו'" (שם, יג), שזהו בחינת ארץ. ועל ידי זה "ונתתי מטר ארצכם כו"¹²³ (שם, יד), הוא בחינת השוב.

מה שאין כן לעתיד-לבא דכתיב (זכריה יג. ב): "ואת רוח הטומאה אעביר כו'", ולא יהיה כלל בחינת קליפה המסתרת גילוי אלקות, וכן נאמר (ישעיה ל. ב): "ולא יכנף עוד מוריה, והיו עיניך רואות כו'". אם כן אין צריך כלל ענין בחינת הביטול של היש, שזהו בחינת הרצוא דעכשיו לצאת מבחינת ההפך המנגד כו'.

וזהו "הנני עושה חדשה בארץ" – פירושו: שלא יהיה כמו עכשיו בחינת רצוא ואתערותא-דלתתא שעל ידי זה יהיה ההמשכה; שאז, כיון שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה, אם כן אין שייך רצוא כו'.

(ובזה יש לבאר מה שכתוב (ישעיה נד. ז): "כי הרים ימושו כו'": כי הר היינו בחינת רצוא, כנודע מענין "לא כאברהם שקראו הר כו"¹²³, ואז

רצוא, אך "ראשו מגיע השמימה" – שבשמונה-עשרה מתחיל השוב כנ"ל, ועיקרו אחר כך על ידי תורה ומצות.

וזהו שאמרו רז"ל¹²⁴ לחד מאן דאמר, ד"ארץ קדמה לשמים" בבריאה: כי הרי מבוואר למעלה בענין קריאת-שמע ושמונה-עשרה ותורה, דבחינת הרצוא צריך להיות קודם לבחינת השוב. וכך היא המדה, כי מאתערותא-דלתתא דוקא נעשה אתערותא-דלעילא. וכמו שכתוב: "אם ישים אליו לבו", ואז אחר כך: "רוחו ונשמתו אליו יאסף". ועל כן "ארץ", שהוא לשון רצוא, "קדמה לשמים" שהוא בחינת שוב.

ובכל זה יובן מה שאמרו רז"ל: "בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית" וגם "בשביל התורה שנקראה ראשית" – "קרא אלקים את השמים ואת הארץ" הגשמיים:

דהנה בתורה ובישראל יש בחינת שמים וארץ רוחניים: בתורה הוא בחינת שוב, שהוא בחינת שמים כנ"ל, ובישראל – בעבודתם במסירת-נפש הוא בחינת רצוא, בחינת ארץ. ועל כן, על ידי תורה וישראל דוקא יתקיימו שמים וארץ הגשמיים, דהיינו על ידי בחינת שמים וארץ הרוחניים, שהוא בחינת "רצוא ושוב" שעל ידי תורה וישראל¹²⁵:

והנה, כל זה הוא ענין שמים וארץ דעכשיו – שצריך להיות תחלה בחינת ארץ – רצוא, ואחר כך מקבלת מבחינת שמים – השוב כו'. אבל לעתיד-לבא כתיב¹²⁶: "הנני עושה חדשה בארץ".

ופירוש וענין התחדשות זו בבחינת ארץ, היינו משום דלעתיד-לבא לא יהיה שייך בחינת רצוא דארץ על דרך שהוא עכשיו שהוא ענין הרצוא והתשוקה לצאת מההפך, אשר "החושך יכסה ארץ כו'" (ישעיה ס. ב);

כנ"ל בענין פסוקי-דומרה, שהוא בחינת "רוממות אל בגרונם"

¹¹⁵ (חגיגה יב, א).

¹¹⁶ (וזהו "ואשים דברי בפיך כו', לנטוע שמים וליסוד ארץ" (ישעיה נא, טו), וגם יש לומר, שבתורה ומצות עצמן יש בחינת שמים וארץ: כי המצות מעשיות הן בחינת ארץ, כי "הארץ הדום רגלי" – שרפרף, וכך "צדקה תרומם גוי". ותורה היא בחינת שמים והמשכה. ועיינו על מאמר "מזוזה מימין כו'" (לקמן מא, ד ואילך).

וזהו "ואשים דברי בפיך" – הוא בחינת תורה, "ויבצל ידי כסיתך" (שם) – הוא בחינת מצות, שעל ידי זה "לנטוע שמים וליסוד ארץ".

ואתי שפיר ד"בראשית" היינו "בשביל התורה שנקראה ראשית", שיש בה עצמה בחינת שמים וארץ – תורה ומצות, לכן על ידי זה מתקיימים שמים וארץ; וכן "בשביל ישראל כו'" – שיש בהן בחינת רצוא ושוב.

ועיינו מה שנתבאר על פי הוזהר פרשה שופטים (זהר חלק ג ערה, א): "שמים וארץ אינון סהדין כו'" (באורי הוזהר לאדמור"ר האמצעי קכא, ד. רנו, ב).

¹¹⁷ (חבור הפסוקים ישעיה מג, יט: "הנני עשה חדשה עתה תצמח". ירמיה לא, כא: "כי ברא ה' חדשה בארץ").

¹¹⁸ (על פי זהר חלק א ד, א).

¹¹⁹ ("ועבדתם אלקים אחרים").

¹²⁰ (ברכות יב, א).

¹²¹ (עבודה זרה ח, א).

¹²² ("לעשות רצון קונה").

¹²³ (על פי פסחים פח, א. רש"י ויצא כח, ז).

רצוא-נשוב, בהתפשטות והסתלקות, וכן חוזר חלילה, שמתפשט וחוזר ומסתלק וחוזר ומתפשט; כדפק שבדי, שהחיות נמשך ומתפשט, וחוזר ומסתלק, וחוזר ומתפשט. וכן הוא ממש ב"דפיקו דלבא", שהוא ענין התפשטות והסתלקות והתפשטות של רוח החיים שבלב, והיינו ממש כמו בחינת רצוא ושוב. ונמצא, רצוא ושוב כזה, הוא הכל בגוף האדם עצמו עדיין ולא מזולתו אליו. (ורוצה לומר, שרצוא ושוב זה הוא כענין המשכת חיות הנפש בהגוף, שסדר המשכה זו הוא על ידי התפשטות והסתלקות כו, שזהו בחינת רצוא ושוב).

וגם הנה יובן עוד במשל זה שב"דפיקו דלבא", שאין הרצוא קודם לשוב אלא אדרבה השוב קודם לרצוא. כנראה בחוש, שבראשונה הוא ההתפשטות והמשכת החיות בלב, שזהו כמו בחינת שוב, המשכת האור בהכלי. ואמנם תכף ומיד חוזר ומסתלק, והוא בחינת רצוא והסתלקות האור מהכלי, וחוזר ומתיישב וכן חוזר חלילה. וכדמיון הנשימה מהכל ¹²⁵ "הפה - שבתחלה יתפשט ההבל והרוח, ומיד יחזור בחזרה וחוזר ומתפשט.

וכדוגמא הזאת יובן למשכיל למעלה ¹²⁵ בבחינת רצוא-נשוב שמלמעלה למטה ¹²⁶, דשייך גם כן בחינת רצוא. רק שהתפשטות האור קודם לבא, ואחר כך מיד חוזר ומסתלק וחוזר ומתפשט.

וזהו ענין "קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב): שהקול וההמשכה מלמעלה למטה הוא גם כן כמו בחינת הדפק הנ"ל ונקרא זה ב"עץ חיים" ¹²⁷ בשם "מטי ולא מטי" - שהאור מטי ומתפשט, וחוזר ומסתלק - "ולא מטי". שבחינת "מטי" הוא בחינת ההתפשטות קודם לבחינת "לא מטי" - והכל בבחינת אלקות עצמו.

וזהו "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא" (ואתחנן ה, כד): ענין דמיון שפע האלקות לאש הוא מפני שהאש טבעו בבחינת הסתלקות אחר ההתפשטות - כדמיון "דפיקו דלבא".

וזהו ענין "השמים החדשים והארץ החדשה", שהוא בחינת

¹²⁵ (על פי משלי טו, כד: "למעלה למשכיל").

¹²⁶ (ולא בבחינת רצוא ושוב ש"החיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד), של הנבראים כו, כי אם אדרבה, גם כן בהשפעה עליונה של אין-סוף ברוך הוא בכלים ועולמות.

וגם אפילו ממש "בראשית", מראשית ההמשכה מאין-סוף ברוך הוא להתלבש בשרש בחינת הכלים, שהן שרש כל העולמות עליונים ותחתונים, שייך גם כן "רצוא ושוב" שהוא הסתלקות והתפשטות, כי מיד שנמשך ומתפשט צריך להיות הסתלקות, שאם לא כן יתבטלו הכלים מהיות בחינת כלים כו, רק שהתפשטות הוא קודם, והוא כמו בחינת השוב, ואחר כך הוא בחינת הסתלקות ורצוא, וכן חוזר חלילה.

וענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "ויקחו לי תרומה כו" (דבור המתחיל "ויקחו לי תרומה" תק"ע, נדפס באור התורה תרומה עמוד א'שנ"ג א'שנ"ד (סעיף ב), א'שנ"א א'שנ"ח).

¹²⁷ (שער ז' ושער מטי ולא מטי). על פי זה חלק א טו, ב. סה א. ועוד.

יתבטל בחינה זו, כיון שגם למטה יהיה הגילוי ממש "עין בעין יראו כו" (ישעיה נב, ח).

ועל כן אמר שיהיה או בחינת "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" - "אני" דוקא, והיינו מצד אתערותא-דלעילא בלבד, ולא מצד אתערותא-דלתתא כלל. כי אין צריך אתערותא-דלתתא - רק לברר ולהפך מ"חשוכא לנהורא" כנ"ל, אבל לעתיד-לבא שאין צריך לזה, יהיה בחינת אתערותא-דלעילא לבד, על כן אמר "אשר אני עושה".

והיינו שקורא אותן בשם "שמים חדשים" ו"ארץ חדשה", פירוש: שבאים בבחינת גילוי מלמעלה למטה מצד עצמות המאציל, אשר לא היה עדיין בחינה כזו בבחינת גילוי בראשית ההשתלשלות;

כמו דכתיב (בראשית ב, ד): "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", ענין "אלקים" זה, היינו בחינת הצמצום וההסתר. ששמים וארץ דעכשיו נמשכו על ידי שם אלקים, כמו שכתוב "בראשית ברא אלקים כו"; ועל ידי "ארץ", שהוא בחינת רצוא נמתק הדין והצמצום דשם אלקים המעלים והמסתיר. וזהו "ביום עשות ה' אלקים", שנכלל אלקים זה בהי"ו, וזהו פירוש "עשות ה' אלקים", היינו יחוד והתכללות שמות אלו יחד.

וכל זה הוא על ידי "ארץ ושמים" - בחינת "רצוא ושוב". אך צריך להיות "ארץ קדמה" דוקא - בחינת רצוא תחלה.

אבל לעתיד שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה, הוא בחינת "אשר אני עושה" ולא על ידי צמצומים דשם אלקים, ואז יהיו שמים קודם, כי אין צריך לבחינת קדימת הרצוא כו. וזהו "ויצא ככרך חצו" (זכריה ט, יד), שהוא בחינת גילוי מלמעלה למטה.

א הנה צריך להבין בענין השמים החדשים וארץ החדשה: דאם הם באים רק בבחינת אתערותא-דלעילא לבד, שזהו פירוש "אשר אני עושה כו", אם כן איך יתכן כזה בחינת ארץ - בחינת רצוא, מלשון רץ כנ"ל?

(והרי לעתיד לא שייך בחינת רצוא כלל אפילו מלמטה, כמו שנתבאר לעיל, וכל שכן לכאורה דלא שייך בחינה זו בהגילוי שמלמעלה שהוא בחינת "אשר אני עושה")

ולמה אמר "והארץ החדשה אשר אני עושה", לא היה לו להזכיר - רק בחינת שמים לבד?

אך הענין הוא, דגם בבחינת אתערותא-דלעילא בלבד יש ב' מדרגות הללו ד"רצוא ושוב", רק שהשמים קדמו לארץ. ולהבין איך יתכן בחינת רצוא בעצמות המאציל - מאחר שאין דבר מסתיר לפניו כלל!

הנה יובן על דרך משל: שאנו רואים בחינת "רצוא ושוב" בגוף האדם הגשמי, ברוח החיים אשר בקרבו, שדופק בלבו ונקרא בזוהר "דפיקו דלבא" ¹²⁴, שהחיות שבלב הוא בא בנשימה דוקא

¹²⁴ (דופק הלב. תקוני זהר תקון טט קה, א).

וירדתה היתה כלולה במאצילה ברוך-הוא באהבה ויראה כי. כי הנפש יש לה שכל ומדות כי, וירדה ונתלבשה בגוף ונפש-הבהמית המעלימים ומסתירים כי ומלבישים אותה ב"לבושים צואים" – הן המדות שמצד הקליפה כי. שירדה זו צורך עלייה היא, כדי לברר בירורין על ידי המשכת התורה והמצות, שבהן מלוכש אור אין-סוף ברוך-הוא, ובהן ועל ידן יהיה גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא ממש על נפשו כי, כמו שנתבאר במקום אחר¹³⁰.

ולהבין זה, שהרי התורה והמצות אשר לפנינו הן גם כן בירידות והשתלשלות המדרגות > <¹³¹ מאור פניו יתברך, עד שנתלבשו בענבים גשמיים וחומריים, שלכן בקשו המלאכים "אשר תנה הדרך על השמים כי" (תהלים ח, ב) – ובמה יהיה יתרון מעלתן ממעלת אהבה ויראה של הנשמה?

וגם: הרי אמרו כי "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא"¹³¹, שאהבה ויראה הן ה"גדפין"¹³² המעלות ומנשאות את התורה – והרי אדרבה נראה, שמעלת אהבה ויראה גדלה מאד ביתר שאת ממעלת התורה!

אה הענין הוא, דכתיב (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו כי".

"הנקרא בשמי" הוא עולם האצילות, שהוא "נקרא בשמי" ממש. ששם שורה אור אין-סוף ברוך-הוא ממש, ומתייחדים עמו בתכלית היחוד, ד"איהו וחייהו חד, ואיהו ונרמוהי חד"¹³³, שהכל בטל ונכלל באור אין-סוף ברוך-הוא ממש. ועל כולם נקרא שמו – שכולם הם בבחינת אין-סוף.

הגם שאין ערוך אליו יתברך (וכנודע שאדם-דאצילות נקרא אדם-דעשיה, בחינת עשיה גשמית) ואפילו עולם האצילות אינו אלא זיו והארה כי; רק שההארה היוורת ונמשכת שם, היא מתאחדת בלי שום פירוד והתחלקות, עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא, ואין שם תפיסת שום דבר זולת ההארה ההיא.

כי "אצילות" – מלשון הפרשה¹³⁴. כמו "ואצל מן הרוח כי" (בהעלותך יא, כה) דגבי משה, דתרגומו¹³⁵: "ואפריש". שבודאי לא נתן כל רוחו על הזקנים עד שהגיעו למעלתו ומדרגתו ממש, אלא

ההמשכה העליונה אשר נמשך באתערותא-דלעילא לבר, בזה יש גם כן בחינת שמים וארץ: ההמשכה בחינת "מטי" נקרא שמים, ובחינת ההסתלקות האור מהכלי הנקרא "לא מטי", זהו בחינת ארץ מלשון רצוא. ולכן כאן קדם שמים לארץ, בהיות בחינת "מטי" קדם לבחינת "לא מטי";

מה שאין כן ברצוא ושוב דנבראים, צריך להיות תחלה ארץ – בחינת רצוא, ואחר כך שמים – בחינת שוב. וכמו שכתוב: "והיה רצוא ושוב", וכתיב: "ביום עשות כי ארץ ושמים" פנ"ל.

וזהו ענין "כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כי עומדים לפני" – "לפני" דייקא, דהיינו בבחינת הפנימיות ועצמיות, מה שאין אתערותא-דלתתא מגעת לשם כלל.

"כן יעמוד זרעכם ושמכם" – פירוש:

"זרעכם ושמכם" הוא בחינת אתערותא-דלתתא וההמשכה הנמשך על ידי אתערותא-דלתתא. כי הנה המצות נקראו בשם "זרעיה" כמו שאומרים¹²⁸ "זרע צדקות", ועל ידי זה "מצמיח ישועות" בגילוי אלקות מבחינת ש"ע נהורין¹²⁹ כי.

"ושמכם" הוא בחינת קבלת עול מלכות-שמים – "ויעש דוד שם" (שמואל-ב ח, יג).

והנה כבר מבואר, שבחינת שמים וארץ החדשים הוא גילוי מבחינה שאין אתערותא-דלתתא מגעת לשם כלל, שגילוי זה יהיה לעתיד-לבא. ואם כן סלקא דעתך אמינא, שההמשכה שעל ידי אתערותא-דלתתא בתורה ומצות בבחינת ארץ ושמים שלנו – רצוא ושוב – תהיה בטילה לגמרי מחמת גילוי העצום ההוא שמבחינת "אשר אני עושה";

לזה אמר "כן יעמוד זרעכם ושמכם": שגם בחינה זו דאתערותא-דלתתא יתעלה להיות "עומדים לפני" – בבחינה הפנימית ממש כמו בחינת שמים החדשים וארץ החדשה כי. וכמו שכתוב (ישעיה נב, יג): "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", דהיינו: "עבדי" הוא בחינת אתערותא-דלתתא, בחינת "לעברה ולשמרה כי", הנה בחינה זו ממש תתעלה בעילוי אחר עילוי עד כי "גבה מאד":

— * —

[ח.ז]

ביאור על הנ"ל

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני [א. כן יעמוד זרעכם ושמכם] (ישעיה סו, כב):

הנה נודע תכלית ירידת הנשמה לגוף בעולם-הזה: שטרם

¹²⁸ (ברכת "יוצר אור": "זרע צדקות מצמיח ישועות").

¹²⁹ (ראה זהר חלק ג קכח, ב. עץ חיים שער יג) שער אריך אנפין) פרק יד).

¹³⁰ (לקוטי תורה שיר השירים ד, ג ובכמה מקומות).

¹³¹ (תורה ללא אהבה ויראה לא פורחת למעלה. תקוני זהר תקון ז).

¹³² (כנפים).

¹³³ (תקוני זהר בהקדמה ג, ב).

¹³⁴ (ראה פרדס שער טו פרק א).

¹³⁵ (בתרגום אויגלוס ויונתן: "וארבי". במדרש אגדה (בוכר) על הפסוק "ואצילתי מן הרוח" (שם, יז) – "ואפריש מן הרוח". "אצלת לי ברכה" (תולדות כו, לו) מפרש רש"י: לשון הפרשה, כמו "ואצל". וראה לקוטי שיחות חלק ח עמוד 78 הערה 18, ובשולי הגליון בקהלת ב, י: "לא אצילתי" – פירש רש"י: "לא ריחקתי להבידיל מהם. וכן "ואצל מן הרוח" . . . וימת על הזקנים". ובמצודת ציון: "ענין הפרשה והבדלה, כמו ואצילתי מן הרוח". וראה פירוש תיבת "ואצל" במפרשי המקרא ביחזקאל מב, ו).